

4

DISPVVTATIO PHILOSOPHICA
DE
QVATVOR FICTIS
SIMPLICIVM SPECIEBVS,
EX QVIBVS ILLVSTRIS LEIBNIZIVS
CVM CL. WOLFIO DERIVARE VOLVIT
OMNIA MVNDI CORPORA, ANIMAS BRV-
TORVM, ET HOMINVM, VT ET IPSVM
INTELLECTVM DIVINVM.
QVAM FAVENTE DEO O. M.

*SVB PRAESIDIO
VIRI CLARISSIMI,*
D. RVARDI ANDALA,

A. L. MAG. ET S. S. THEOL. ET PHIL. DOCT.
ET PROFESSORIS ORD.

Publicæ disquisitioni subjicit

BERNHARDVS IORNA,
FRISIVS.

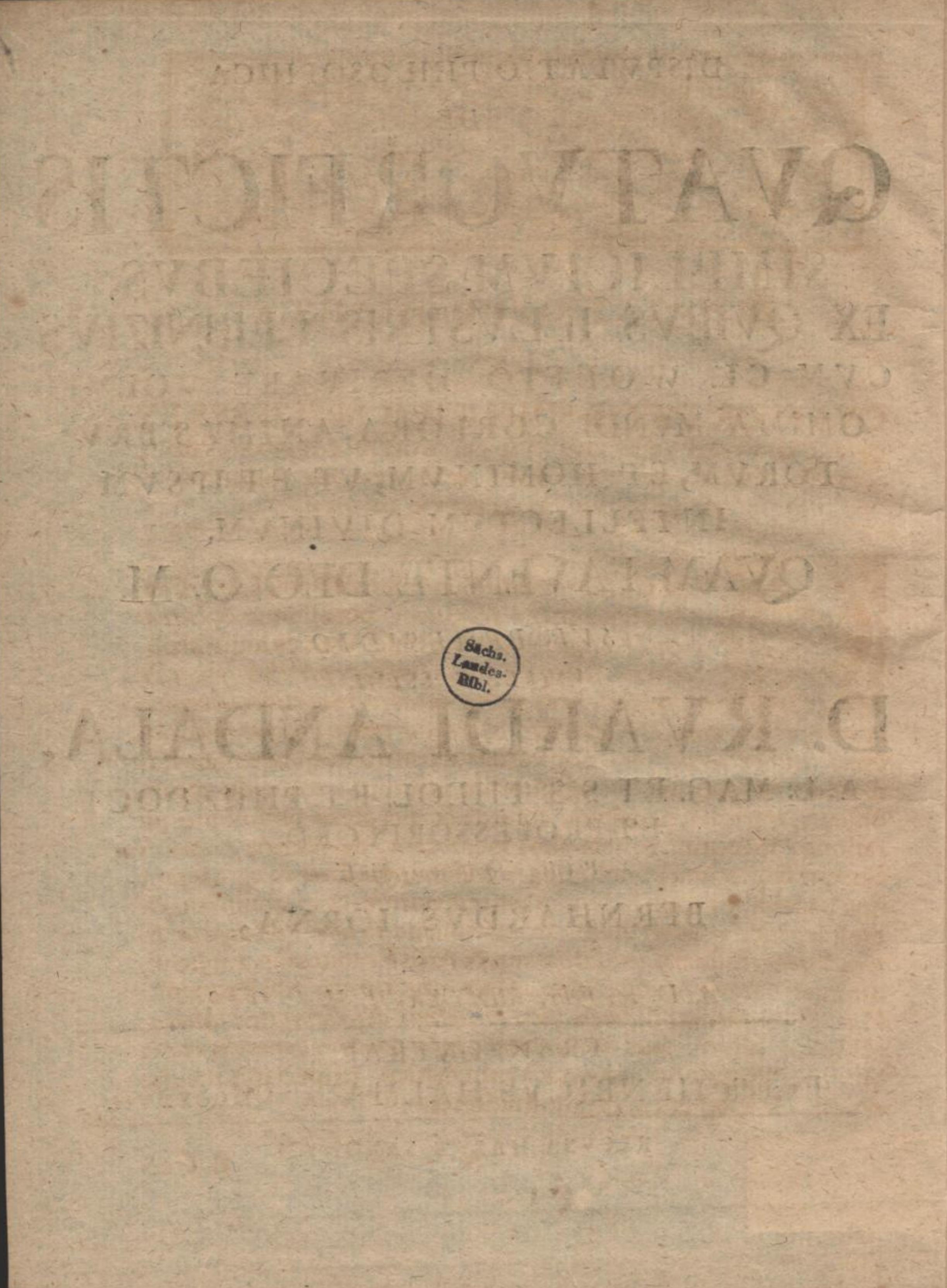
A. D. 26. Febr. MDCCXXVII. H. L. Q. S.

FRANEQVERAE,
Excudit HENRICVS HALMA, a. MDCCXXVII.

RECUSA HALAE SAXONVM.

Coll. diss. A
2, 62

a. II. 62.

DISPVVTATIO PHILOSOPHICA
DE
QVATVOR FICTIS SIMPLICIVM SPECIEBVS, EX
QVIBVS ILLVSTRIS LEIBNIZIVS CVM CL. WOLFIO CONSTARE VOLVIT
OMNIA MVNDI CORPORA, ANIMAS BRVTORVM, ET HOMINVM,
VT ET IPSVM INTELLECTVM DIVINVM.

Vod Cl. Burmannus Synopseos Theol. Lib. i. Cap.
2. §. 47. propter obscuritatem potissimum & barbariem Theologiæ Scholasticæ obseruauit de huius architectorum scopo, scil. hunc fuisse, ut per illas spinas & difficultates non plebem modo, verum etiam liberaliora quæque ingenia a Theologiæ suæ adspectu arcerent, sibique solis clavem scientiæ reseruarent; non vereor affirmare de quorundam hominorum nouorum Philosophorum instituto, atque de eorum obscura, intricata, paradoxa, absurdâ & perplexa philosophandi ratione; speciatim, ne iam alios memorem, de illustris Leibnizii eiusque sequacium Philosophia. Mirabuntur forte & ægre ferent non pauci hoc meum iudicium, ut temerarium & iniquum; maxime si legant, quæ vir ille Illustris scripsit de Prima Philosophiae Emendatione, & de notione substantiæ, & Actis Eruditorum Lipsiensium inseri curavit A. 1694. Mens. Mart. pag. 110-112. vbi ita incipit: *Video plerosque, qui Mathematicis disciplinis delectantur, a Metaphysicis abhorre, quod in illis lucem, in his tenebras animaduertant.* Merito enim quilibet a magno Mathematico exspectaret lucidas veritates & apodicticas demonstrationes.

A

II. Cer-

II. Certus tamen sum, quod, si quis æquus rerum arbiter, veritatis amans, præiudicij & affectus expers, rem penitus cognoverit, & Diff. i. mœ Pentadis, A. 1712. editæ, legerit, aut nuperam meam Disputationem de vnione mentis & corporis physica, ne utiquam metaphysica, iudicium meum non sit improbaturus. Conqueritur Vir illustris, manifestum esse, non tantum substantiæ, sed & causæ, & actionis, & relationis, & similitudinis, & plerorumque aliorum terminorum generalium notiones veras & fæcundas vulgo latere. Adeoque Philosophiam primam adhuc desiderari, & inter querenda manisse. Scribit, Cartesium substantiæ corporeæ naturam in extensione præpostere collocasse, nos de vnione mentis & corporis probas comprehensiones habuisse; quorum causa fuerit, non intellecta substantiæ natura in vniuersum. Statuit, virtutem agendi omni substantiæ inesse, tam corporeæ, quam spirituali, semperque aliquam ex ea actionem nasci; adeoque nec ipsam substantiam corpoream, (non magis quam spiritualem,) ab agendo cessare vñquam. Putat, ex hac vi agendi, sive præexistente nisu, solui posse problema difficile de substantiarum operatione in se inuicem.

III. Anno seq. 1665. Mens. April. Actis Lips. pag. 145-157. inserit curauit Specimen Dynamicum, in quo vires corporum & vim eorum actiuam repetit, & ulterius explicat. Notat, esse in rebus corporeis aliquid extensione prius, nempe ipsam vim naturæ ubique ab auctore inditam, qua non in simplice facultate consistit, ... sed præterea conatu sive nisu instruitur, effectum plenum habituro, nisi contrario conatu impeditur.

IV. Imo mysterium ibi clarius aperit, dicens, vim illam intimam corporum naturam constituere, quando agere est character substantiarum; ita ut non extensio, sed vis illa ipsam substantiam faciat. Addit, ob formam, sive vim illam, corpus semper agere, (quatenus est substantia,) & ob materiam corpus omne semper pati ac resistere. Tribuit porro corporibus principium actuum materialibus notionibus superius, & ut sic dicat vitale.

V. Sed & aliud Schediasma Actis A. 1698. pag. 427-440. inseruit de vi insita, actionibusque creaturarum, pro dynamicis suis confirmandis illustransque, vbi pag. 434. 435. vim illam, sive formam, ipsum substantiale principium appellat περιτον δεκτινον actiuitatis, & vim motricem primitiuanam. Hoc principium in viuentibus ait appellari

Iari animam; in aliis FORMAM SUBSTANTIALEM, & quatenus cum materia substantiam vere unam, seu unum per se constituit, id facit, quod ipse MONADEM appellat. Imo & dicit principium constitutuum substantiale perseverans, in quo est velut perceptio & appetitus. Repetit pag. 432. ipsam rerum substantiam in agendi patendique vi consistere.

VI. An in his eam lucem & certitudinem, an vero tenebras animadverat Lector, non putem, ei posse esse dubium; nec quoque an ita Philosophia prima emendetur, an potius obscuretur & perueratur; & an notio substantiae tam fæcunda assignetur, ut inde veritates primariae etiam circa Deum & mentes, & naturam corporum, eaque partim cognitæ, sed parum demonstratæ, partim hactenus ignotæ, sed maximi per ceteras scientias usus futuræ, consequantur; vti iactat, sed nullibi præstat. Ego satis accurate hæc omnia examinavi dicta Diss. i. illius Pentadis. Tantum heic obseruabo, non solum absurdè statui, vim agendi ipsam substantiam & intimam corporum naturam constituere, & esse quid extensione prius; siquidem ea vis necessario requirit subiectum, substantiam & naturam, cui ea insit & cuius ea sit; sed etiam virum illustrem secum pugnare, & contrarium sèpius innuere. Statuit enim, ipsam vim naturæ ab auctore esse inditam. Sic & admittit in corpore principium vitale: & vult, creaturis aliquid esse impressum illo verbo, producat terra, &c. rebus inditam esse efficaciam, formam, vel vim, ex qua series phænomenorum consequeretur: Si rebus, naturis, substantiis, indita sit vis, quomodo ea ipsas substancias, & intimam earum naturam constituit? Imo ita ratiocinatur. Quia menti nostræ vim insitam tribuimus actiones insitas producendi; iam nihil prohibet, imo consentaneum, est, aliis animabus vel formis, aut si maiis, naturis substantiarum, eandem vim inesse, nisi quis solas in natura rerum nobis obvia mentes nostras adiuvas esse... arbitretur. Sed uti si menti nostræ, id est cogitationi perenniter existenti, & varios modos continuo recipienti, vel & producenti, vis cogitandi insit, non est ipsa eius natura & substantia; ita si vis agendi insit, & tributa sit substantiis & naturis rerum, ea non constituit ipsas substancias, nec intimam rerum, vt & corporum, naturam.

VII. Sed maiora longe opinionum portenta, tenebras, tricas & absurditates notaui in Disputatione de Vnione mentis & corporis

physia. Licet sit *dogma universale totius generis humani*, quotidiana & continua cuiusvis experientia & conscientia certissimum, & a quibuscunque Philosophis & Theologis constanter agnatum & assertum; ipse tamen post *Spinozam*, *Geulingum*, & paucos alios, id negare sustinuit. Motus quidem certe fieri in corpore statuit, quum anima eos desiderat; sed *operationem animæ*, qua motum in corpore producere possit, negat *in experientia esse fundatam*, eamque planet tollit. *Harmoniam* finxit *præstabilitam* actionum mentis & corporis, absque unius in alterum *operationem*; quæ sive verbis *Jacquelotii*, sive *Leibnizii* alicuius sequacis, ita explicatur Act. Lips. A. 1705. Mens. Dec. p. 553. *Celeb.* *Leibnizius* corpus considerat tanquam *machinam tensam & dispositam* ad efficiendos omnes motus, quos producit; ut & animam tanquam *machinam tensam*, omnes continentem ideas, sese successive evolentes, modo motibus omnibus corporis conformi & correspondente.... Hoc modo *anima & corpus* se fere habent, ut *duo horologia pendula*, quæ motus suos pariter *isidemque momentis* exercent. Et pag. 574. *Tale automatū non est impossibile Deo, &c.* Egregia probatio, qua effectus probatur ex omnipotentia Dei; sed a posse ad esse non valet consequentia. Et contrarium docet universalis experientia; contra quam stupendum hic supponitur *miraculum*. Hinc fingit Cl. quidam *Leibnizii* assecla, in *anima statum præcedentem fundamentum sequentis in se continere debere, perceptionum animæ pariter immutabili, seu non interrupto ordine alias ex aliis sequi*; licet nec ostendi queat ullus nexus, nec sequela, ita tamen dictatur & supponitur.

VIII. Sed ut eo magis pateat, hanc non esse *Philosophiam*, sed meram *Φιλομωρίαν*, addam hæc opinionum portenta: *cum corpus nihil plane ad sensationes animæ conferat, omnes eodem modo sequentur, etiam si ne mundus quidem ipse adesset. Imo... nos etiam omnia extra nos visuros, audituros, & alio modo percepturos esse, et si de rebus corporeis extra nos nihil plane adesset.* Et vice versa: *omnes motus in corpore eodem modo, quo iam eueniunt, euenturos esse, etiam si non adesset anima.* Ergo non possemus cognoscere, esse aliquem mundum corporeum; (*idealistas dicunt Philosophos ita opinantes;*) nec quoque esse præter nostras alias mentes. Præterea, *os e viribus corporis posse omnia ad ratiocinationes requisita verba proferre, sine ullo commercio anime: sic & rationales calamiscriptiones sine ullo animæ*

nimæ concursu, modo mere mechanico, effici posse. Vis hoc evidenti exemplo illustratum? Si Divinæ voluntati placuisse, animam Iulii Cæsaris altero statim die ab illius creatione annihilare, corpus tamen Cæsaris exserratum fuisset vim suam motricem omnem, & inde a nativitate ad necem, coherentem in suis mutationibus successionem fuisset obseruaturum, & speciatim certo die atque hora ad senatum accessurum, & hæc atque illa verba prolocuturum. Potesne tibi persuadere Lettor, hæc esse verba & dogmata Viri, qui abstinuit ab hypothesibus fictitiis, neque in principiorum loco habuit, nisi quod vel experientia clara vel demonstratione nitatur? Confer Acta Eruditorum Lips. A. 1719. pag. 124.

IX. Repetere hæc paucis volui, ut quiuis videat, quam longe hæc noua philosophemata, imo opinionum monstra, absint & a veritate, & a clara, perspicua, fana, imo orthodoxa Philosophia Cartesii. Unde non obscure liquet, quid sub finem præcedentis seculi & ab initio huius currentis nonnullos, qui aliquid monstri alebant, mouerit, Philosophiam Cartesii quantum pote eliminare & in suspicionem incertitudinis & falsitatis adducere, licet etiam ut suæ famæ & existimationi consulerent, quamdiu ea Philosophia fuit in honore, absurdâ sua dogmata, ut illi consentanea & inde deducta, commendaverint. Qua ratione suis absurdis opinionibus fidem & speciem conciliare studuerunt; simulque Philosophiam Cartesianam plurimorum piorum & veritatis amantium, sed in ea Philosophia non satis versatorum, odio exposuerunt, ac si esset Spinozistica, & tam absurdâ dogmata in ea essent fundata. Sed Disputatione mea de *unione mentis & corporis*, Halæ Saxonum recusa, plurimisque imo omnibus copiosissimæ novæ editionis exemplaribus per universam Germaniam distractis, quam plurimi rectius sunt informati, & agnoverunt, non esse ea dogmata Cartesii, nec Cartesianorum, nec mea, licet ut consentiens nominatim in partes essem vocatus, sed Spuriorum Cartesianorum, asseclarum potius Spinozæ, & nomine Cartesii & Cartesianorum abutentium, & hac arte, dolo & impostura, orbi eruditio imponentium.

X. Quia autem non desunt quidam, qui illa opinionum monstra incrustant, & fucum iis illinunt, rogatus a Viris piis & veritatis amantibus, & scripturus iterum Disputationem Philosophicam, inanimum induxi examinare quatuor illas species simplicium, quas statuit

statuit illustris Leibnizius cum cl. Wolfio suo assecla; quas breviter tantum proposui præfatæ Disputationis §. 45-49. heic inde repetendas.

XI. Prima species simplicium secundum ipsos est eorum, quæ mundum obscure sine ulla distinctione repræsentant. Hæc simplicia sunt indivisibilia, & sine partibus. Nec tamen sunt Epicureorum Atomia: nam non habent figuram, aut quantitatem, aut quicquam, quod materiæ convenit. Ino spiritus possunt vocari; habent enim naturam mundum obscurius repræsentandi. Tales sunt Leibnizianæ Monades quarum nova scientia dicitur novo nomine *Monadologia*. Ex hisce simplicibus elementaribus, sive monadibus, & quasi spiritibus, hic mundus est compositus, & omnia mundi corpora. Porro animæ hominum & brutorum videntur aliquando in hoc statu fuisse, priusquam in hoc corpus venerint. Hæc est præexistentia earum, & quam secuta dicitur transformatio in creaturas rationales.

XII. Secunda species simplicium est eorum, quæ mundum repræsentant clare, sed indistincte, qualia sunt animæ brutorum.

XIII. Tertia species est eorum, quæ mundum clare & distincte repræsentant, qualia sunt nostræ animæ.

XIV. Quartus repræsentandi modus est intellectus Divini, qui est repræsentatio simultanea & distincta omnium possibilium.

XV. Singula hæc simplicia tantum gradibus facultatis repræsentativæ inter se differre dicuntur.

XVI. Hinc spiritus in genere definitur, quod sit substantia universi repræsentativa, sive peculiaris.

XVII. Differentiæ vero specificæ desumptæ sunt a modo repræsentandi universum, qui in infinitum variari potest.

XVIII. Hæc philosophemata iudico examen rigidum mereri. Observo i. in genere, in iis non posse animadverti lucem, qua Cl. Wolfius se delectari innuit, sed meras tenebras. Quis enim intelligeret simplicia illa elementaria, monades, & quasi spiritus; quæ sint indivisibilia, sine partibus, nec habeant figuram, aut quantitatem, aut quicquam, quod materiæ convenit: & tamen ex iis hic mundus dicitur esse compositus, & omnia mundi corpora? Quomodo simplicia, quæ partes non habent, nec figuram, nec quantitatem, &c. mundum & omnia mundi corpora constituere possunt? Quomodo mundum repræsentant obscurius, clariss, aut distinctius?

An

An ergo sunt *ideæ corporum*, vti *Spinoza* voluit? sed quomodo ex illis *ideis*, vel *simplicibus*, mundus compositus est? Ænigmata hæc sunt, verba obscura, quorum nemo ullam potest habere perceptiōnem. Hinc & cl. *Engelhard*, Doctor & Professor Phil. Duisburgensis, *Leibniziani* nominis cultor, & in Disp. de *notione extensi ad mundum applicata*, primæ speciei *simplicia Leibniziana* admittens (licet ei supersit difficultas quædam, pag. II. vt & in ceteris) & probans ex *compositione rerum*, querit pag. 12. Sed quid tandem erunt, scil. hæc *simplicia*, siue *principia corporum*, siue *extensionis*? Cogitur dicere & fateri, se nescire; & se horum *simplicium essentiam determinare* hactenus non posse; addens pag. 13. forsan alii me sunt feliciores, aut forsan etiam senior ætas deteget. Sed opinionum commenta delet dies, secundum Ciceronem. Desperauit, credo, ipse *Leibnizius* de suarum *Monadum* intelligibili explicatione; quia non vulgauit, aut perfecit nouam suam scientiam *Monadicam*, cuius multis ante obitum annis spem fecerat. Quis intelligit simili- ter, quomodo *anima hominum* & *brutorum aliquando in hoc statu simplicium & monadum* (siue *principiorum*, ex quibus omnia mundi corpora composita sunt,) fuerint, priusquam in sua corpora venerint? Quis capiet eorum transformationem in creaturas rationales?

XIX. Ex hac transformatione intelligi potest, quid sibi velit illa Thesis, a quodam Respondente in Academia Regiomontana, sed & ferio ibidem cum aliis pluribus improbata, (Disputatione ipsa mox prohibita) quam ad calcem recusæ meæ Disp. adiecit Cl. *Langius*; scilicet hæc num XVIII. *mille modis variabor, nunquam vero esse desinam*; scil. in ipsas bestias, lapides, truncos, &c. transformandus; imo iam inde ab æterno per formas innumeratas variatus. Cl. *Langius* hanc thesin merito confert cum verbis perditissimi cuiusdam Athei.

XX. 2. Notari in genere in his philosophematis debet pessima confusio mentis & corporis, & utriusque proprietatum & attributorum. *Simplicia enim, & principia extensionis omniumque corporum, sunt quasi spiritus*; non habent figuram, nec quantitatem, nec partes, nec quicquam, quod materiæ conuenit. Quid ergo erunt? *Simplicia, quæ mundum obscure sine distinctione repræsentant.* Quomodo? Per *ideas* credo, cogitando, percipiendo. Nescio quid aliud vox repræsentare significare possit: eo magis, quia sequen-

quentes simplicium species vel clare, nondum distincte, aliæ etiam distincte mundum repræsentant; imo quarta species, quæ Diuini intellectus, omnia possibilia simultaneæ & distincte repræsentare dicitur. Et singula hæc simplicia gradibus facultatis repræsentatiuæ inter se dicuntur differre. Differentiæ vero specificæ desumptæ sunt a modo repræsentandi uniuersum: ergo proculdubio per ideas, siue confusas, siue claras, siue distinctas, sive simultaneas. Quæ est manifestissima confusio mentis & corporis, saltem simplicium & principiorum, ex quibus omnia corpora composita sunt. Et hæc forte causa est, quod auctor de imperceptibilibus illis monadibus & simplicibus statuat, quod mundum diuersis adeo modis repræsentent; ne nimis aperte materiæ, extensioni, aut corporibus, eam vim repræsentandi adscribat. Hinc & dicit, illa simplicia esse quasi spiritus. Sed rectius Disp. pag. 12. scribit Cl. Engelhard: Suntne ergo spiritus? Apage vero istas nugas! nihil enim ipsis competit, quod in spiritibus deprehendimus, non intellectus, non voluntas, neque enim entia cogitantia cum extensione quicquam commune habent, ut infinitæ myriades punctulum implere possint. Quomodo ergo ea simplicia mundum diuersis modis repræsentaverint, de eo cogitasse non videtur Cl. Engelhard.

XXI. Si vero ita paulo subtilius ostenderim mentis & corporis confusionem, clarissime & palpabiliter ea demonstratur ex eo, quod animæ hominum & brutorum in hoc statu simplicium & principiorum, ex quibus omnia corpora statuuntur esse composita, dicuntur præexistisse, atque ita deinde in corpore transformatae fuisse. Quod non minus naturæ animalium nostrarum aduerlatur, ac fingere, eas esse ex traduce & ex semine parentum propagari.

XXII. 3. Heic animaduerto pessimam Dei Creatoris confusionem cum creaturis, saltem non saluari veram distinctionem Dei a suis operibus. Primæ speciei simplicia obscure sineulla distinctione mundum repræsentare dicuntur; secundæ speciei clare, sed indistincte; tertiae etiam distincte; quartus vero repræsentandi modus est intellectus divini, qui est repræsentatio simultanea & distincta omnium possibilium. Sed singula hæc simplicia tantum gradibus facultatis repræsentatiuæ differunt. Et differentiæ specificæ sunt desumptæ a modo repræsentandi uniuersum. An ergo intellectus, diui-

nnus

nus gradibus tantum differt ab hominum & brutorum animabus? Et an hæ tantum gradibus, non essentia & natura, inter se differunt? An Spiritus Diuinus ab aliis gradibus tantum differt? Spiritum enim in genere definit auctor, quod sit substantia vniuersi repræsentativa, speculi instar, siue specularis.

XXIII. Quid porro hoc sibi vult, quod dicat, quartus repræsentandi modus est intellectus diuini, qui est repræsentatio simultanea & distincta omnium possibilium? Quid mysterii hic latet, quod priora omnia simplicia hunc mundum diuersis modis repræsentent, speculorum instar: sed intellectus diuinus sit repræsentatio simultanea & distincta omnium possibilium? An in alio plane mundo? nam in hoc mundo ex hypothesi auctoris nulla alia sunt possibilia præter ea, quæ fiunt; omnia sunt necessaria, connexa, concatenata, ita ut omnia sequentia pendeant a præcedentibus, & a machina tensa necessario procedant. *Quia mundus machina est, omnes euentus in eo certi sunt.... & impossibile est, ut non eueniant.* Porro: quod si vel minimus euentus in mundo aliter se haberet, ac se habet, oportet omnia in mundo aliter fuisse constituta, & posthac omnia aliter e-venire, quam nunc euentura sunt. Atque ita oporteret plane aliud esse mundum, quam qui iam est. Concinunt Thesis vi. & vii. illius Respondentis in Academia Regiomontana: *Qui nexum vniuersalem* (id est fatalem rerum omnium seriem,) *negat, rudem admodum,* imo nullum de mundo eiusque auctore habet conceptum. Et: *Si vel pilus muscæ ex mundo penitus tollatur, mundus non amplius foret idem.* Diuino intellectui tribuit omnium possibilium representationem. An vero vna cum iis intelligit omnia, quæ fuere, sunt, & futura sunt, & esse possunt in hoc mundo? Ænigmatica hæc sunt.

XXIV. 4. Ex præcedentibus manifestum esse colligo, (quod ex sequentibus eo abundantius liquebit,) hæc Philosophemata esse plane opposita Philosophiæ Cartesianæ, ab ea toto cœlo differre, & e diametro ei esse contraria. In ea lux & euidentia animaduertitur; heic meræ sunt tenebræ. Illa quam optimæ distinguunt mentem a corpore, & attributa omnia mentis ab attributis corporis; quæ in his philosophematis pessime confunduntur. Illa quam optime Deum Creatorem ab omnibus creaturis, vt a finitis mentibus, distinguit; sed in his tantum ponitur graduum distinctio inter intellectum diuinum & animas hominum & brutorum, quæ hunc

hunc mundum clare & distincte, vel tantum clare, repræsentare dicuntur: quin & inter intellectum diuinum & primæ speciei simplicia, sive principia extensis & omnium mundi corporum, quæ ex hypothesi hunc mundum obscure & sine distinctione repræsentant. Vnde patet, quam sana & orthodoxa est Cartesii Philosophia, tam male sana, & neutriquam orthodoxa esse noua hæc philosophemata; simulque falso & fraudulenter clar. Wolfum ea vrgentem & promouentem prouocasse ad Cartesii, aut verorum Cartesianorum secum consensum, eorumque Philosophiam maxima iniuria affecisse, & orbem eruditum hoc obtentu sefelliſſe. Vide ipsius Metaphys. §. 777.

XXV. 5. Denique, ne putetur, me Viris Clarissimis velle inuidiam facere, sed causam Dei & veritatis velle agere, dum viuam, (quod conscientia mea mihi testatur,) si quoque ostendam, ex quo impuro fonte magnam partem (in quibusdam enim est dissensus,) hausta sint paradoxa, obscura & intricata hæc philosophemata, verbis quibusdam commutatis cum aliis æquipollentibus. Scilicet plurima desumpta esse ex Spinoza, ex collatione quorundam locorum manifestum euadet. Eth. Part. 1. Propositio 16. hæc est: Ex necessitate diuinæ naturæ infinita infinitis modis (hoc est omnia, quæ sub intellectum infinitum cadere possunt,) sequi debent. Prop. 26. In rerum natura nullum datur contingens; sed omnia ex necessitate diuinæ naturæ determinata sunt ad certo modo existendum & operandum. Et Prop. 33. Res nullo alio modo, neque alio ordine, a Deo produci potuerunt, quam productæ sunt. Part. 2. Prop. 13. Lemma 3. est: Corpus morum, vel quiescens, ad motum, vel quietem, determinari debuit ab alio, & illud iterum ab alio, & sic in infinitum. Part 3. Prop. 2. est: Nec corpus mentem ad cogitandum, nec mens corpus ad motum, neque ad quietem, nec ad aliquid (si quid est) aliud determinare posset. In Scholio ait, quod mens & corpus una eademque res sit, quæ iam sub cogitationis, iam sub extensis attributo concipiatur. Et quod ordo actionum & passionum corporis nostri simul sit natura cum ordine actionum & passionum mentis. Hæc est ipsa illa Harmonia præstabilita sine vlla operatione vnius partis in alteram. Part. 2. Prop. 23. est: obiectum id est humanam mentem constituentis est corpus. Ergo mens humana est idea, quæ sibi corpus repræsentat Quidquid enim in obiecto idea, (sive corpore) humanam mentem constituentis, contingit, id ab

ab humana mente debet percipi, siue eius rei dabitur in mente necessario idea; secundum Prop. præc. 12. Denique addam Prop. II. Corollarium: Hinc sequitur, mentem humanam partem esse infiniti intellectus Dei; ac proinde cum dicimus, mentem humanam hoc, vel illud, percipere, nihil aliud dicimus, quam quod Deus, non quatenus infinitus est, sed quatenus per naturam humanæ mentis explicatur, siue quatenus humanæ mentis essentiam constituit, hanc vel illam habet ideam. Et cum dicimus, Deum hanc, vel illam, id est habere, non tantum quatenus naturam humanæ mentis constituit, sed quatenus simul cum mente humana alterius rei etiam habet ideam, tum dicimus, mentem humanam rem ex parte, siue inadæquate, percipere. Hinc potest intelligi, quomodo Deus Spinozæ, siue intellectus diuinus infinitus, qui constituit mentes omnes humanas, vel & brutorum aliorumque omnium simplicium, vniuersum mundum, siue omnia possilia adæquate & simultaneæ repræsentet.

XXVI. Præmissis his obseruationibus in genere contra quatuor simplicium species, supra §. II-14. profitas, de singulis speciebus seorsim & sigillatim paucis quoque erit agendum. Primæ speciei simplicia sunt indiuisibilia & sine partibus. Ergo non sunt Epicureorum atomi; nam hæ partes habent, & singulæ aliquam magnitudinem, figuræ variæ, rotundam, quadratam, hexahedricam &c. sic & motum. Epicurei suas atomos κατ' ἔχοντα corpora dicunt. Sed Leibnizianæ hæ monades, siue simplicia, sunt indiuisibilia, nec partes habent, nec magnitudinem, nec figuram, nec quicquam, quod materiae conuenit. Ergo non est hic necessarium atomos confutare; quod ex earum partibus, magnitudine maiore, aut minore, ex quauis earum figura, ex situ & in utro contactu facile posset fieri: sed hæc simplicia non sunt atomi, licet indiuisibilia & simplicia dicantur. Quid ergo sunt? An puncta mathematica? Non; hæc enim ita abstracte exsistere non possunt. Nec puncta mathematica mundum obscure repræsentare possunt. Nec in horum statu animæ brutorum & hominum præexistiterunt, antequam in corpus venerint. Nec puncta mathematica sunt quasi spiritus. Imo ex punctis mathematicis non potest oriri extensio, nec omnia mundi corpora, imo ex iis ne quidem vnum posset componi. Quid ergo sunt hæc simplicia? Mundum obscure repræsentant. An ergo sunt ideae & presentamina mundi? an sunt spiritus, vel quasi spiritus?

Hi videntur *mūndum* & corpora huiusmodi posse repræsentare. Sed quomodo hæc *simplicia* possint esse *principia extensionis*, aut omnium mundi corporum, intelligi non potest: quin & plane impossibile est, & repugnat.

XXVII. Sed quid tandem sunt *Leibniziana* hæc *simplicia*, quæ *mundum obscure repræsentant*, quasi *spiritus*, ex quibus mundus dicitur compositus, licet *partes* non habeant, nec *magnitudinem*, nec *quicquam*, quod *materiæ conuenit*, & sint indivisiabilia. Quam habent essentiam & naturam? Nemo ea *simplicia* unquam intelligere, aut explicare, poterit. Sunt figmenta, quæ existentiam habere non possunt. Et si vel existere possent, neutiquam ex illis *simplicibus*, quæ nec motum, nec *quicquam*, quod *materiæ conuenit*, habent, omnia mundi corpora componi possent. Ex *atomis*, licet minimis, quæ tamen habent *partes*, & aliquam *magnitudinem*, & *figuram*, posset oriri & componi vastissimus hic mundus. Ex *unitate*, si duplicitur, triplicetur, & sæpius multiplicetur, potest oriri *numerus*; quia *unitas* est *principium numeri*, & *numerus* est collectio duarum vel plurium *unitatum*, ita ut duæ pluresque *unitates* necessario *numerum* faciant: sed *simplicia*, quæ nec *partes*, nec aliquam *magnitudinem* habent, nec *figuram*, &c. ea neutiquam *extensionem*, nec *corpora* huius mundi, nec *mundum corporeum* componere possunt. Adde, ex *simplicibus* sine *partibus*, sine *magnitudine* & *figura*, &c. nunquam extensum, magnum & quantum, constituetur. Imo si *simplicia* sint sine *partibus*, sine *magnitudine* & *figura*, ne quidein *vnum aliis addi*, aut adiungi potest; vt enim *vnum aliis adiungatur*, debent latera & partes habere, vt semet contingent: sed vbi nec latera, nec partes sunt, ibi nec *contactus* esse potest. *Euclides* recte Elementorum Lib. 5. Def. 1. *partem* definit, quod sit *magnitudo magnitudinis*, *minor maioris*, quæ aliquoties repetita, metitur velexcedit suum totum. Sed vbi nulla est *minor magnitudo*, nec *pars*, ibi non potest additione fieri *maior magnitudo*. Concludo, *simplicia*, quæ *partes* non habent, nec *magnitudinem*, *principia extensionis* & *corporum* nullo modo esse posse.

XXVIII. Quasnam e go habent *Leibniziani rationes*, ob quas statuant imperceptibilia hæc *simplicia*? Quibus argumentis probant hæc corporum *principia*? Quænam experimenta has *Monades euin-*

euincunt? Ex *compositione* huius mundi omniumque mundi corporum, colligunt daritalia *simplicia*, *principia*, *monades*. Clar. Engelhard scribit Disp. pag. 13. rationibus evidentissimi ex *compositione* rerum ad partes *simplices* componentes tuto se concludere, sed horum *simplicium* essentiam determinare non posse. Verum enim vero tantum abeat, ut hæc ratio sit evidens & solida, ut ego contra statuam, (vti e precedentibus iam liquet,) *simplicia*, quæ nec *partes*, nec *magnitudinem*, nec *figuram*, nec *quam*, quod materiæ conuenit, habent, non posse esse *principia corporum*, nec componere mundum & omnia mundi corpora. Quod & firmatur axiomate vulgato: *Quod quis vel quid non habet, id alteri dare non potest.* Recte solet a veris Philosophis subintelligi, vel formaliter, vel eminenter: sed id heic non requiritur. Nam vt ea *simplicia* sint *principia corporum*, & partes eorum, & extensionem & corpora & materiam constituant, debent formaliter & actu habere & in se continere *partes*, *extensionem* & *materiam*. Imo Clar. Engelhard dicit, illa *simplicia* esse *partes simplices componentes*. Quomodo sunt *partes* si non habent magnitudinem? Et si non habeant motum, nec habere queant, quomodo adducuntur & coëunt ad rerum compositionem? Denique si nihil quicquam habent, quod materiæ conuenit, quomodo *materiam* constituere possunt? Sic nec Cl. Bulsingerus percipere potuit, quomodo e non quanto fieri possit quantum, siue ex illis *simplicibus corpora mundi*. Nec obiiciatur exemplum numeri qui, oritur ex unitatibus, licet *unitas* non sit *numerus*. Numerus enim est collectio unitatum, ita vt duæ, tres vel plures unitates faciant numerum; atque ita necessario est *principium numeri*: sed illa *simplicia*, quæ non habent *partes*, nec *magnitudinem*, non faciunt *extensionem*, *magnitudinem*, aut *corpus*. Duo, tria, quatuor, centum, mille *simplicia*, sine ulla *magnitudine*, nunquam dabunt rem extensem, magnam, corpoream, ex *partibus* compositam.

XXIX. Hinc facile intelligitur, consequentiam & probationem esse nullam: res sunt *compositæ*, ergo constant ex *simplicibus*, quæ *partes* non habent: siue corpora huius mundi sunt *composita*; ergo constant ex *simplicibus*, quæ *partes* non habent, nec *magnitudinem*, &c. Imo contrarium sequitur; quod modo est ostensum. Hoc quidem sequitur, corpora sunt *composita*; ergo constant ex *partibus*, tanquam certo respectu *simplicibus*. Quod enim *compositum* est, constat ex *partibus* componentibus; sed neutiquam sequitur

tur, corpus est *compositum*; ergo constat ex *partibus non compositis*, siue ita *simplicibus*, vt nec *partes*, nec *magnitudinem*, nec *figuram* habeant. Quod inductione exemplorum facile illustratur & probatur. Ita medicamentum mixtum & *compositum* dicitur constare ex pluribus *ingredientibus*; quæ respectu *compositi* dicuntur *simplicia*; non tamen quod nec *partes*, nec *magnitudinem* habeant. Homo est res maxime *composita*; cuius *partes simplices* duæ sunt, mens & corpus; licet corpus varias habeat partes. Ita corpus humanum rursus est res *composita*, cuius partes sunt variæ, *principales* & *minus principales*; caput, thorax, abdomen, & artus, brachia & crura. Ita terra nostra constat ex aqua & terra, porro ex montibus, vallibus, argilla, lapidibus, arena, &c. Sed omnes hæ partes ex partibus minoribus constant. Stellæ fixæ & sol constant ex congerie minutissimarum particularum; quæ rursus habent suas partes ie minores. Nam pars semper est *magnitudo minor magnitudinis majoris.*

XXX. Instat Cl. Engelhard ibid. clamans: *Sed heus tu, qui iam compleium substantiæ conceptum euoluisse te gloriaris, anne aceruum 1000. globulorum, gregem ouium, montem quendam stupenda magnitudinis ex arena congestum substantiam appellas? Nomines, ut velis, nolo refragari; sed id saltē mibi dabis, me eundem montem eodem, imo meliore iure, plurium substantiarum aggregatum nominare posse, cum quælibet arenula per se singularem (ut more suo loquar,) constituat substantiam; iam vero cum quælibet arenula iterum componatur ex aliis partibus; nonne quælibet iterum aggregatum erit aliarum, atque ita porro? Quod si actu in infinitum ita rem se habere putas, & nulla dentur simplices substantiæ, infinita habebis sine substantiis phænomena; quæ apertissima ad Spinozismum via, imo ipse Spinozismus est. (Consequentia hæc nulla est; sufficit enim, ut sint substantiæ partes extensa; minores habentes, quæ coniunctæ vnam, & separatae plures substantias faciunt.) Dari ergo substantias, ex quarum coëxistentia huius mundi phænomena oriantur, fateare necessum est, quarum essentia cum neque in extensione, neque incogitandi actuositate consistat, &c. ignota ipsi est.*

XXXI. Ex hoc ratiocinio liquet, Virum Cl. ex notione substantiæ videri velle probare substantias tales *simplices*, siue *simplicia* sine *partibus*. Idcirco conferre oportet substantiæ definitionem, quam

quam supra pag. 9. §. 6. dederat; *substantia* est *ens separatum ab omni alio existens*; siue *in cuius existentia unum aliquod individuum involuitur*. Hanc definitionem ita confirmat: *quicquid existit rerum creatarum* (quæ per se existunt;) *existit independenter ab omni alia re creata & separatum*; siue *eius existentia non indiget existentia alterius rei*, adeoque *vnus individui est, quod substantiam appellamus*. Ita vir Cl. didicit ex Cl. Leibnizio; quem pag. seq. 10. scribit *præclare dixisse: Rectissime obseruatur, unum non esse multa; scil. eodem respectu; ceteroquin diuerso respectu unum potest esse multa.* Vti corpus humanum est *unum*; attamen multa habet membra, multasque partes, & quidem compositas. *Mons est unus*, sed constat multis lapillis aliisque partibus etiam compositis, &c. Addit Leibnizius: *sed propter hoc ipsum neque aggregatum substantiarum substantia est.* Sed hæc mera est *petitio principii*, supponendo τὸ οὐρανόμενον, nim. *substantiam separatum ab omni alia substantia, ergo simplicem, sine partibus, existere, & aggregatum plurium partium non esse substantiam, sed substantiarum aggregatum.* Idem esset, ac si quis diceret, *numerum denarium, vicenarium, centenarium, millenarium, &c. non esse numerum, sed numerorum aggregatum; numerum esse debere simplicem, qui non constat ex pluribus numeris.* Vel & idem esset, ac si quis diceret, rem corpoream non esse corpus, sed plurium *corporum aggregatum*; vti & Cl. Parent in suis Disquisitionibus Mathematicis & Physicis *corpus* definit per *multitudinem innumeram corporiculorum similium & citra confusionem conjunctorum.* Sed hanc esse *petitio principii*, statim ostendam. Pergit Leibnizius: *Interim ubi est multitudo vel pluralitas, unitas adsit oportet; multitudo enim sive numerus ex unitate resultat.* Recte, sed ostendendum erat, esse *simplicia ita una, ut non habeant partes plures.* Vti dictum est, *corpus humanum esse unum, licet plura habeat membra, plurimasque partes.*

XXXII. Sed veram notionem *substantiae* explicare, & examinare eius definitionem præc. §. propositam, hic oportet. *Substantiae* vox opponitur voci *accidentium*, siue *modorum*, quorum esse est *inesse*; adeoque *modi & accidentia semper indigent subiecto, quod illis subiicitur, in quo sint & existant, sine quo esse non possunt.* Hinc negatur, ea per se, se solis, sine subiecto existere posse. E. Gr. C motus,

motus, quies, figura, calor, frigus; sic itas, humiditas, grauitas, leuitas, sapor, odor &c subiecto indigent. Sed illæ res, quæ alia revt subiecto, fulcro & sustentaculo quasi, in quo sunt & exsistant, non indigent, dicuntur certo sensu *per se exsistere*, & esse *substantiæ*. Hinc ergo manifestum est, secundum vnum communem, & ab omnibus receptum, omnes *mentes*, siue spiritus, omniaque *corpora*, etiam ex partibus pluribus composita, quatenus partes habent unitas & iunctas, & subiiciuntur pluribus accidentibus, sive modis, esse *substantias*. Hinc vtique sol, luna, stellæ, plantæ, animalia homines, metalla, lapides, ignis, aër, aqua, terra, quibus omnibus insunt *accidentia*, modi, attributa plurima, *substantiæ* sunt dicendæ, & ab omnibus sanis Philosophis dicuntur. Hinc quoque Deus ipse, non respectu *accidentium*, quæ in Deo non sunt, sed respectu *attributorum*, siue perfectionum suarum, dicendus est esse *substantia*; cum sit independens, nullius rei indigus, *per se*, & a se exsistens. Ideo Cartesius *substantiam* definit, quod sit *res*, quæ ita exsistit, ut nulla alia re indigeat ad exsistendum. Alii dicunt, quod sit *res per se exsistens*, vel *subsistens*; sed Cartesius optime notauit, vocem *substantiæ non conuenire Deo*, & aliis substantiis creatis & finitis, univoco: scilicet Deus est *substantia* sensu absolutissimo, perfectissimo, & simplicissimo; quia ita exsistit, ut nulla plane re alia indigeat ad exsistendum; sed aliæ omnes substantiæ Dei concursu vel conseruacione egent ad exsistendum. Ergo sensu restricto, & secundum quid, hæ dicuntur *substantiæ*, & vulgo definiuntur *per se exsistere*, aut *subsistere*, & alia re non indigere, nimirum ut subiecto, cui insint & inhæreant.

XXXIII. Vnde manifestum est, vim quandam *actiuam*, *nismum*, *conatum*, siue *actio* inde sequatur, siue impediatur, non posse esse ipsam *substantiam*, ipsum subiectum; vti & ipse Cl. Leibnizius dicit, eam *vim naturæ esse insitam*; quod supra obseruauimus, & inductione exemplorum omnium constat. Ita *vis* scindendi, humectandi, calefaciendi, illuminandi, resistendi, mouendi, &c. (nec datur dissimile exemplum,) nunquam est ipsa *substantia*, sed subiecto indiget, cui vis ea insit & tribui possit. Nec obiiciat mihi Cl. Engelhard, vti fecit pag. 14.) *essentiam mentis in cogitandi actuositate constitui*: querens, *actuositas cogitandi nonne inuoluit vim cogitandi?* Respondeo, non nego, *vim cogitandi esse in mente*; nec

actuo-

actuositatem cogitandi, id est perenniter cogitare, inuoluere vim cogitandi; nec disputatur, an certo sensu *vis substantialis* possit admitti; sed an *vis quædam sit ipsa substantia?* Nego, eam sine subiecto posse exsistere. Nego etiam, *vim & potentiam cogitandi* posse esse sine subiecto; subiectum siue essentiam mentis pono *cogitationem perenniter existentem, abstracte ab omni modificatione consideratam.* Sed Cl. Engelhard putat, *de hac meliore iure quæri posse, cuinam subiecto insit, cum abstracta non existant nisi in suis subiectis:* respondeo, *cognitionem perenniter existentem esse subiectum fixum & permanens, ipsam mentem, siue substantiam cogitantem,* modo cum hoc, modo cum alio modo cogitandi existentem, & praeditam vi cogitandi; & non posse esse aliud subiectum non cogitans, & *vi cogitandi* praeditum; quod non cogitat, subiectum non cogitans non habet vim vel unam cognitionem producendi. Quod quis non habet, id alteri dare non potest. Sed imperite vel incogitanter Vir Cl. addit, *cum abstracta non existant nisi in suis subiectis;* id enim dici debet de *accidentibus, siue modis:* sed heic sermo est de *cogitandi actuositate, siue potius de perenni & permanente cognitione, abstracte a modificationibus considerata;* quod est ipsum subiectum, ipsa mentis essentia: vti cuiusuis rei essentia opponitur modis & *accidentibus;* adeoque semper ab iis *abstracte* debet spectari, & necessario esse quid *abstractum;* licet non ita abstracte existat, nec exsistere queat. Rogarem Virum Cl. vt legat præter obscura & intricata philosophemata illustris Leibnizii & sequacium etiam nostra clara & evidenter; & quam maxime celeberrimi Halensis Theologi, IOACHIMI LANGII, Anti-Wolfiana scripta, speciatim *Anatomen seu ideam Syst. Metaph. Wolfii;* nec non aliorum, & si placet, mea quoque scripta. *Lucem & euidentiam, si recte & diligenter legat, ibi reperiet & animaduertet.*

XXXIV. Quod autem attinet ad Cl. Engelhard definitionem *substantiae*, secundum Cl. Leibnizium datam, scil. quod sit *ens separatum ab omni alio existens;* sive *in quo unum aliquod individuum invito uitur;* ea supponit τὸ οὐνόμενον, atque adeo est *petitio principii.* Scilicet, quod *substantia* debeat esse quid *simplex,* & unum individuabile *individuum,* quod separatum ab omni aliare siue *substantia creata (independenter de substantiis creatis conceditur;)* exsistit; cum tamen supra sit ostensum, omnes res, quæ subiiciuntur pluribus

modis, siue accidentibus, (quæ subiecto indigent,) ipsæ autem per se existunt, nec alio subiecto indigent, *substantias* esse, & ab omnibus appellari; licet sint individua *composita*, quorum partes, si separantur ab inuicem, plures & separatas *substantias* constituere possunt, cum coniunctæ vna tantum sint *substantia*; uti numeri plures coniuncti & vnitæ *unicum* faciunt *nūmerum*. Ridiculum esset excipere, eos non esse *vnum nūmerūm*, sed *aggregatum plurium numerorum*: vel & *corpus* non esse *vnum corpus*, sed *plurium corporū aggregatum*: ita non minus ridiculum est, dicere, *corpus humanum, montem &c. non esse substantiam*, sed *plurium substantiarum aggregatum*. Imo homo sane est *substantia*, & subiectum plurimorum accidentium, licet sit *substantia composita* ex duplice rerum, siue *substantiarum*, genere, ex mente & corpore; quæ licet in homine sint coniunctæ, nec separatim existant, manent tamen realiter ab inuicem distinctæ *substantiæ*. Vnde patet, Philosophiam primam, respectu notionis *substantiæ*, non magis emendatione indiguisse, quam respectu notionis *actionis*; similiusque, quæ a Leibnizio perueruntur.

XXXV. Quia ergo propter hypothesin supponitur & falso assumitur in definitione *substantiæ*, eam debere esse *simplicem*, & *vnum indivisibile individuum*, concidunt conjectaria, quæ inde deducit. Ut i. quod *omnis substantia sit simplex, nulla vero composita*. 2. *Vbi est compositum, quod ibi detur simplex, nim. sine partibus, sine magnitudine, figura &c.* Addit, aut adfunt talia *simplicia*; aut datur *progressus in infinitum*. Ego vero dico, neutrum sequi; sed compositum habet partes, quæ iterum possunt habere partes minores, rursus diuisibles, & sic porro; sed non in *infinitum*. Non enim possunt esse in corpore finito partes numero *infinitæ*; nec tamen pars corporis potest esse nisi extensa; adeoque diuisibilis. Pars corporis ex sua natura debet esse extensa, & habere aliquam *magnitudinem & figuram*. Quod supra est probatum. 3. *Quod corpus non sit substantia, rigore Philosophico, sed substantiarum aggregatum*. Sed sibi non constat, quando pag. 3. ait, se non confundere res extensas cum spiritualibus: plane enim diuersas esse *substantias modo inculcaui*. 4. *Quod extensio sit ordo, siue series, substantierum coexistentium*. Scilicet id falso & gratis supponitur in definitione, ex qua sequuntur illa conjectaria: quod iam supra est demonstratum.

XXXVI.

XXXVI. Atque ita perit argumentum; quod ex notione & definitione substantiae pro existentia simplicium substantiarum sine partibus, sine magnitudine, petit Cl. Engelhard, pag. 13. ut vidimus §. 30. Astute facta & excogitata est talis substantiae definitio, quæ infert & supponit ea simplicia, siue ipsum τὸ οὐσίωμενον.

XXXVII. Quomodo autem illa simplicia elementaria, siue principia corporum omnium, mundum totum repræsentent, sed obscure & sineulla distinctione, quis intelliget? An per ideas confusas? ita videtur. Quæ enim alia posset esse repræsentatio mundi, vnde simplicia spiritus possent vocari? sed quomodo simplicia & principia omnium corporum possunt vocari spiritus; aut per ideas vel quouis alio modo mundum, & quidem totum, repræsentare? Hæmeræ sunt tenebræ. Quas & vidit Cl. Bulfingerus. Vti & Cl. Engelhard sæpe fateri cogitur, se forsan illustris Leibnizii mentem non capere. Scribit quoque pag. II. Celeberrimum Wolfium simplicibus tribuere vim, quia status eorum intimus continuo mutatur, ea lege ut præsens rationem contineat sequentis; sed qualis sit illa vis, non determinat. Vide ipsius Metaphys. Cap. 2. & 4. Ne vero creatore & conseruatore Deo opus sit; quibusunque ignotis entibus & fictis simplicibus substantiis quamcunque vim & potentiam libenter adscribunt, vel fatalem & necessarium omnium rerum, causarum & effectuum, nexus & seriem statuunt.

XXXVIII. Hactenus de prima specie simplicium; progredi amur iam ad secundam & tertiam speciem, quæ cum prima magnam conuenientiam habere debent; siquidem in eo statu olim fuissent. Secunda species simplicium est eorum qua mundum repræsentant clare, sed indistincte, qualia sunt animæ brutorum. Tertia species est eorum, quæ mundum clare & distincte repræsentant; qualia sunt nostræ animæ. Quid sibi velit hoc repræsentare mundum, & quidem totum & uniuersum; quomodo secundæ speciei simplicia clare & distincte repræsentent; tam est obscurum, quam quomodo primæ speciei mundum obscure repræsentent. Adeoque omnia hæc densissimis tenebris sunt inuoluta.

XXXIX. Olim confusos admodum conceptus habuerunt triplicis animæ; quæ vegetativa esset in plantis & arboribus; sensitiva in brutis animalibus; sed rationalis in hominibus. Vide Aristotelis Lib. 3. de Anima Cap. 20. Hanc confusionem & tenebras

sustulit recentior Philolosophia, docens tres has *animas* toto genere & natura esse distinctas. Confer *Cartesii Epist.* 84. & 85. *Part. I.* & *Claübergii Theoriæ Viv.* §. 64. *Anima illa vegetatiua esset motus intestinus particularum siue succi cuiusdam in plantis & arboribus,* quo vegetantur, crescunt, incrementum capiunt & nutriuntur. *Anima sensitua esset ille motus in organis brutorum, qui excitatur ab obiectis externis;* quique *sensus* dicitur in primo gradu, & in brutis saepe magis viget & perfectior est, quam in ipsis hominibus, secundum versiculos vulgatos:

*Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu,
Vultur odoratu, præcedit aranea tactu.*

Illam confusionem merito numerari inter causas difficilis cognitionis naturæ *animæ*, notaui, Hept. Diff. 2. §. 2. & 39. in meo Syn tagm. Sæpe obscure & imperite disputatur, an bruta sentiant. Ari stoteles recte dixit, *vñc opa, vñc anæci, mens videt, mens audit, scil. percipit quid per visum vel auditum.* Sed optime *Cartesius* in omni *sensu* tres gradus distinxit. §. 9. Resp. sext. Primus gradus complectitur omnes *motus*, qui ab obiectis externis immediate excitantur in organis quorumcunque sensuum externorum, & per neruos, huic vel illi sensui famulantes, deferuntur ad cerebrum; vnde spiritus saepe mittuntur per alias neruos versus hæc vel illa membra, & motus quosdam producunt. Primus hic gradus nobis cum brutis est communis; quemadmodum omnibus est manifestum; & *Cartesius* ibidem notat. Secundus gradus complectitur omnes illas *ideæ*, siue *perceptiones*, quæ per illos motus in nobis excitantur; vti sunt ideæ solis, lunæ, stellarum, aquæ, ignis, terræ, lapidum, metallorum &c. quando lumen ab iis veniens, vel reflexum, agit in nostros *oculos*; vel soni feriunt *aures*; vel obiecta sapida afficiunt *linguam* & *palatum*; vel odora organa *olfac̄tus*; vel tactiles qualitates, calor, frigus, grauitas, leuitas &c. organa *tactus*. Sed ad tertium gradum pertinent omnia *iudicia*, quæ illis *ideis* & *perceptionibus* solent esse coniunctæ: vti cum dicimus, nos videre hominem, equum, canem, solem, lunam, stellas, &c. non tantum eorum ideæ excitantur; sed etiam iudicamus, esse hominem, equum, canem, &c. non aliud quid. Tertius hic gradus includitur, imo præcipue intelligitur, quando dicimur hoc, vel illud, videre. Ceterorum sensuum eadem est ratio

tion. Hinc dicitur, sic *sensio*, id est sic *iudico*; item *quot capita, tot sensus*, id est *sententiae & iudicia*.

XL. Vti nostra Philosophia primum *sensus* gradum quam maxime brutis animantibus tribuit; ita omnino iis denegat secundum & tertium gradum, siue omnes ideas, perceptiones, & iudicia, ut pote proprietates & attributa mentis cogitantis, percipientis & iudicantis. Si enim brutis attribuamus ideas, perceptiones & iudicia: alterutrum necessum est ut statuatur, vel bruta habere animam cogitantem, percipientem & iudicantem, ergo rationalem, & a corpore distinctam; vel corpus ipsorum posse cogitare, percipere & iudicare. Prius esset e brutis facere homines; ita enim constarent, ut homines, ex anima & corpore. Sic tantum maneret gradum distinctio, vti & est inter homines, doctos & indoctos, ingenuos & stupidos, imo inter mentis suæ compotes & insanos. Sed *gradus* secundum Logicos non variant speciem. Si vero posterius eligatur, hæc erit magna confusio mentis & corporis, & attributorum mentis & corporis. Omnis enim perceptio, siue obscura, siue clara, & omne iudicium, est proprietas mentis percipientis & iudicantis, nec corpori competit. Hinc secundus & tertius *sensus* gradus brutis tribui non potest.

XLI. Hinc deduco, *animam*, siue *vim* (vti Cartesius maluit dicere, ut confusio mentis & corporis vitetur;) *vegetatiuam* plantarum & arborum, quæ in motu succi cuiusdam intestino consistit; & *animam* siue *vim sensiuam* brutorum, quæ in motu spirituum & organorum consistit; esse mere corporeas; adeoque ab *animam rationali*, cogitante, percipiente & iudicante, tota natura & toto genere distinctas. Adeoque triplicem illam *animam* neutiquam posse habere communem & generalem quandam naturam & essentiam.

XLII. Ergo nimium, imo plane confunduntur *animæ brutorum* & *hominum*, si illæ dicantur mundum repræsentare *clare*, sed *indistincte*; hæc autem *clare* & *distincte*. Quot res a plurimis & maxima hominum parte *confuse* tantum & vix *clare* percipiuntur, quæ a quibusdam *clare* & *distincte*? an hæc ergo sola distinctio est inter *animas brutorum* & *hominum*, quod illæ mundum repræsentant tantum *clare*, hæc vero *clare* & *distincte*?

XLIII. Quidnam vero sint hæc *simplicia* secundæ & tertie speciei, quidue sint *animæ brutorum* & *hominum*, æque obscurum est

est, ac quid sint simplicia primæ speciei elementaria, siue principia omnium corporum, quæ etiam spiritus ex hypothesi possent vocari. Quid sit mundum repræsentare obscure sine vlla distinctione; vel clare, non distincte; vel clare & distincte; mera verba sunt, quorum nulla habetur perceptio, nec datur vlla explicatio. Adeo plane ignotæ sunt animæ tam hominum, quam brutorum; secundum Thesin 17. Respondentis in Academia Regiomontana serio improbatam: Animæ operationes quotidie obseruo, quid vero anima sit, ignoro. Quid quæso explicant hæc verba Cl. Wolfii? Anima humana est substantia uniuersi repræsentatiua. Vel: vis repræsentatiua constituit naturam & essentiam animæ humanæ. Item: in ea nihil deprehendimus, quam potentiam repræsentandi. Et hoc illud ipsum est, quod in illa perdurat, & facit, ut sit ens per se subsistens. Hinc intelligitur, cur Leibnizius dicat, vim actiuam esse ipsam substantiam. Addit Cl. Wolfius: Quicquid in ea potentia non est fundatum, illud non sequitur ex essentia & natura animæ. Ergo nec voluntas agnoscitur; nec libertas; nec regimen corporis; vti directe omnis actio animæ in corpus negatur; vt & corpori in animam. Imo hæc ideas corporum in se, & ex se necessitate naturæ dicitur euoluere, licet nulla essent corpora; sine ullo corporis & organorum corporeorum subsilio; virtute sua propria. Vide Metaphys. §. 529. 535. 745. 746. 754. 755. 762. 768. 777-779. 808. 819. 884. 885. &c.

XLIV. Sed absurdissime scribitur: videntur animæ hominum & brutorum aliquando in hoc statu, nim. simplicium elementarium & principiorum corporum, fuisse, priusquam in hoc corpus venerint. Quæ est præexistentia earum. Sed subest triplex grauissimus error; 1. quod ita eadem statuatur origo & præexistentia animarum brutorum & hominum; imo & idem status, antequam in corpus venerunt. An quoque post existentiam in suis corporibus? Ita videtur; sed id reticetur; quod tamen Thesis xviii. illius Respondentis exprimit. Vti supra §. 19. visum. 2. Error est, quod ita animæ etiam hominum statuantur corporeæ, saltem cum corpore confundantur. Quomodo enim animæ hominum in statu simplicium primæ speciei elementarium, & principiorum corporum fuerunt, nisi & ipsæ sint corporeæ, saltem ortæ ex iisdem simplicibus & principiis, ex quibus omnia corpora sunt composita? Quod necessario infert confusionem mentis & corporis. 3. Quam absurda est transformatio in creaturas rationales, quando veniunt in corpus?

XLV.

XLV. Hinc rursus intelligitur, quam rationem & causam habent noui hi Philosophi, cur tantopere oderint & eliminare contentur Philosophiam *Cartesianam*; licet aliquando, ut tibi sint, quum sibi metuunt, vel & ut paradoxis & absurdis suis dogmatis speciem & fidem concilient, ad *Cartesium* & *Cartesianos* prouocent, tanquam consentientes, eorumque nomine & auctoritate abutantur. Notum est, nullam aliam Philosophiam tam clare explicare mentis naturam, eiusque distinctionem a corpore, & consequentem inde immortalitatem mentis. Hinc nulla Philosophia adeo contraria & opposita est conatui nouorum horum Philosophorum, & prætensiæ ignorantiae naturæ mentis, aut confusione mentis cum corpore. Philosophi, qui *naturam mentis*, imo & *corporis*, volunt esse ignotam, non satis solide possunt confutare eos, qui mentem cum corpore confundunt. Vti & Cl. *Clericus* ex eo, quod *mentis* ut & *corporis*, essentiam fingit ignotam, dicit, nos debere dubitare, an non unum & idem subiectum, una & eadem substantia, subsit proprietatibus mentis & corporis; utrum duæ diuersæ; hoc vult nos latere; *Pneumatologiae* Sect. I. Cap. §. §. 5. 6. 10. 14. 15. 18.

XLVI. Sed *Cartesius* Med. 6. pag. 43. 44. probat, magnam esse differentiam inter mentem & corpus, ex eo, quod corpus ex sua natura sit semper diuisibile, mens autem plane indiuisibilis. Contrariæ hæ proprietates, quæ ex ipsis eorum naturis necessario sequuntur, diuersas naturas, substantias, siue subiecta, requirunt. Ita Art. 60. Part. I. Princ. probat distinctionem *realem* mentis & corporis, qualis est inter duas substantias; & quidem ex eo, quod mentem sine corpore ut existentem clare & distincte possimus percipere; & vice versa. Imo clarius adhuc cognoscemus, quanta sit distinctio inter mentem & corpus, nim. *essentialis*, si comparamus essentiam mentis cum essentia corporis, proprietates vnius cum proprietatibus alterius, sic & utriusque modos. Si comparamus cogitationem perenniter existentem (quæ plurimis modis subiicitur, qui inde dicuntur *modi cogitandi*, siue *cogitationis manentis* & perenniter existentis,) cum *extensione*, re extensa, cui alii modi insunt: quanta est dissimilitudo? Cogitatio non est *extensio*. Cogitare non est *extensum* esse in longum, latum & profundum. Corpus ex natura sua est *diuisibile*; habet enim partes ab inuicem separabiles: mens vero ex natura sua est *indiuisibilis*; quia nullas

D

habet

habet partes: mens est res vna & integra; neque facultates intelligendi, volendi, sentiendi, recordandi, iudicandi, &c. eius partes dici possunt; quia vna & eadem mens est, quæ intelligit, quæ vult, quæ sentit, quæ recordatur, & iudicat. Ita quoque modi mentis a modis corporis valde sunt distincti. Voluntate & desiderio ferri ad quoddam obiectum, quantum differt a motu vnius corporis versus aliud corpus? Amor & cupiditas summi boni & communionis Dei quam dissimilis est motui corporis parui versus aliquod magnum? Ita acquiescentia mentis in Deo, quantum differt a quiete corporis in quodam loco? In corpore est color, lux, calor, frigus, grauitas, leuitas, durities, mollities, fluiditas, siccitas, humiditas, sonus, sapor, odor &c. in mente vero est cogitare, intelligere, velle, affirmare, negare, cupere, auersari, sperare, metuere, &c. quorum nihil corpori tribui potest.

XLVII. Vnde facile deducitur, *animas hominum non potuisse unquam fuisse in status simpliciam elementarium, ex quibus mundus est compositus, & omnia mundi corpora; nec ea simplicia potuisse mundum per ideas representare, ne quidem obscure; nec animas brutorum clare.*

XLVIII. Restat, ut de quarta specie aliquid dicamus: Quartus representandi modus dicitur esse intellectus Diuini, & hic representatio simultanea & distincta omnium possibilium. Subest ratio, ob quam auctor non loquatur conuenienter precedentibus de ipso Deo; ne scilicet nimis esset manifestum, Deo tantum tribui potentiam representandi; vt alibi Deum ipsum definit. Sed id heic occultatur, dum loquitur de intellectu Diuino. Sed non intelligo, quare non dicat, eum esse simultaneam & distinctam intelligentiam, cognitionem & scientiam omnium rerum existentium in hoc mundo, praeteritarum, praesentium & futurarum, ut & omnium possibilium, nim. secundum eius hypothesin, in alio mundo; nam in hoc mundo nihil, nisi actuale, possibile agnoscit. Omnia corpora, etiam humana, statuit machinam esse ita tensam, vt omnes eorum motus necessario sic eveniant, vti eueniunt: ita & omnes mentes ipsi sunt aliæ machinæ ita tensæ, vt omnes ideæ, perceptiones & cogitationes necessario euoluantur & orientur, & quidem respondentes omnibus iis motibus. Quæ est illa harmonia præstabilita, ex nexu rerum omnium æterno, fatali & necessario; quem

quem non probant, nec explicant, nec ostendunt; quod esset Philosophorum; sed cum *Spinoza* eum sine probatione assumunt & supponunt. Cum ergo nulla *possibilia* in hoc mundo admittant, nisi actualia, in alio mundo fingunt *possibilia*, sive *euentus contingentes*, qui non aliter ad existentiam possunt pervenire, quam per seriem innumerarum rerum, quae ante ipsas euenerunt; & cum illis coniunctae sunt, ita ut, quando fundamentum ipsarum ostendendum est, istud semper nouum habeat fundamentum sine fine, sive in infinitum. Qui tamen eventus in alio mundo & rerum serie rursus essent certi & necessarii. Hæc tamen *possibilia* dicuntur, quatenus non involvunt contradictionem, & in alio mundo fieri possent, & certi essent *euentus*.

XLIX. Credo tamen ipsos Deo velle tribuere scientiam omnium rerum & euentuum huius *mundi*; que inadmodum *spiritum* (etiam *Divinum*) in genere definiunt, quod sit *substantia uniuersi representativa*. Et *differentiae specificæ* horum *simplicium* dicuntur esse *desumptæ a modo representandi uniuersum*. Sed mirum est, quod *intellectus Diuinus* non dicatur *simultanea & distincta*, sive perfecta & adæquata, *representatio* huius *mundi*, sed *omnium possibilium*, nam quæ fieri possent in alio mundo, & ex alia rerum serie & nexu necessario sequerentur. Quid mysterii heic subsit, non capio. Ego heic cum Cl. *Engelhard* lubenter fateor, me non capere auctoris *mentem*, quam obscuris verbis inuoluit, & non explicat; quod candidi est Doctoris. Suspicor tamen, ipsos nomine *possibilium* complecti *euentus omnes necessarios* huius *mundi*; & porro *omnia possibilia in alio mundo*. Vide Methaphys. Cl. *Wolfii* §. 567-569. 573-575.

L. Possem quoque merito in hac descriptione *intellectus Diuini* desiderare mentionem obiecti primarii, naturalis & necessarii, quod est Deus ipse, Diuinæ Perfectiones; *Diuinus intellectus* utique necessario se ipsum, suam essentiam, suasque perfectiones, plene, perfecte & adæquate debet cognoscere, intelligere, & si ita velis, sibi *representare*; imo in sua omnisufficientia *omnia possibilia*; ut & ex suo decreto *omnia præterita, præsentia & futura*. Verum non tantum obscura & insufficiens hæc est idea *intellectus Diuini*, sed & imperfectissima Dei ipsius idea datur; quia tantum *potentia representandi*, sive *specularis*, ei tribuitur; ut cum *Deum* definiunt, quod sit *substantia omnia uniuersa possibilia unico actu distincte*, seu

adæquate, repræsentans. In potentia repræsentandi non contine-
tur libera voluntas; nec effectus ex repræsentatione sequitur. Ergo
nec vera omnium creatio & prouidentia, nec gubernatio, ita do-
cetur, sed reapse euertitur. Quod & ipsa hypothesis docet. Nam
ea potius necessariam omnium ex præcedentibus sine fine existen-
tiam infert, & seriem rerum ab æterno. Imo quomodo creatio-
nem & prouidentiam agnoscerent, qui dicunt, existentiam ipsam
mundi difficulter contra Idealistas demonstrari; & initium mundi aut
generis humani e principiis rationis demonstratum nondum esse?

Quod Cl. Langius obseruat Ideæ Analyt. Syst. Wolf. §. 23. & 58. ex
ipsius Rat. Prælect. §. 156-158.

LI. Displicet mihi etiam, quod Deus vel *Divinus intellectus* gradibus facultatis repræsentatiæ tantum, dicitur differe a tribus primis speciebus, si singula hæc simplicia, tantum gradibus facultatis repræsentatiæ inter se differunt, & differentiæ specificæ desumptæ sunt a modo repræsentandi vniuersum, qui in infinitum variari possit. Nulla datur proportio inter finitum & infinitum. Nec a finito gradatim perueniri potest ad infinitum. Finita addita finitis nunquam dabunt infinitum. Ita partes siue corpora huius mundi finita nunquam efficient mundum infinitum; nec numerus momentorum tempus infinitum. Imo quod partes habet, non potest esse infinitum.

LII. Ex hisce speciminibus constare poterit, quam obscura, quam paradoxa, imo & absurdæ, sint hæc philosophemata de hisce simplicibus, de quatuor eorum speciebus: quantam inuehant confusionem animæ & corporis, item animarum brutorum & hominum, si non quoque ipsius Dei. Nam si primæ speciei simplicia, siue principia corporum, repræsentarent mundum, quod non nisi cogitando, & per ideas posset fieri, omnia corpora, quæ ex simplicibus illis composita sunt, cogitare deberent. Si secundæ speciei simplicia etiam repræsentarent mundum, & quidem clare, sed indistincte; quod rursus cogitando, & per ideas fieri deberet; etiam animæ brutorum cogitarent. Tertiæ speciei simplicia, id est animæ hominum, quæ mundum etiam dicuntur repræsentare, & quidem clare & distincte, atque ac animæ brutorum statuuntur fuisse, priusquam in corpus venirent, in statu simplicium elementarium, siue principiorum corporum, atque ita transformatæ in creaturas etiam rationales. Vnde liquet, quam obscura & inepta sit omnis illa Philosophia, quæ ex his principiis & simplicibus deducitur. Quantum præstisset, ut celeberrimi illi Mathematici studiu.n Mathematicum, in quo excellunt, promouissent, & non tam infeliciter falceum suam in messem Physicam & Metaphysicam immisissent, & utramque corrupserint & deprauassent!

Coll. diss. A. 2, misc. 62